

JAAMACADDA GÖTEBORG
KULLIYADDA AFAFKA IYO SUUGAANTA
P.O.B. 200 • 405 30 GÖTEBORG • ISWIIDHAN

University of Gothenburg offers
[net-based distance courses](#) in Somali grammar & linguistics
for mother tongue speakers of Somali.
Courses are free of charge for Norwegian and EU citizens.

CODAYNTA AFKA SOOMAAALIGA

Morgan Nilsson

03.03.2023

Key concepts

0 The study of speech sounds

The study of speech sounds – Ljudlära

Codaynta (Guddiga 1973; Raabbi 1995)
Cilmi-codeedka (Mansuur & Puglielli 1999)
Cilmiga codka (Xaashi 1998)

The scientific study of the sound system of human language is subdivided into two fields or branches: **phonetics** and **phonology**.

1 Phonetics

Phonetics – Fonetik

foneetiko -da, foneetig -ga, foneetigis -ka (suggestions)

studiet av språkljud. Fonetiken anknyter till olika naturvetenskapliga discipliner, bland annat fysik och anatomi. Fonetiken delas ofta in i tre delområden

Articulatory phonetics – Artikulatorisk fonetik

studerar hur språkljuden bildas (produceras).

Acoustic phonetics – Akustisk fonetik –

studerar hur språkljuden överförs.

Auditory phonetics – Auditiv fonetik (perceptorisk fonetik) –

studerar hur språkljuden uppfattas.

IPA – International Phonetic Association or International Phonetic Alphabet

ett förbund och ett alfabet med syfte att skapa en internationell standard för hur man återger uttal i skrift, oberoende av språk och språkspecifika traditioner.

Exaptation – talorganen har under tusentals år anpassats för att kunna producera mänskliga språkljud.

English	Svenska	Af Soomaali	Källa
(stop ??)	(klusil ??)	joojin	(Raabbi 1977)
articulation	artikulation	dhiwaaqidda codka	(Raabbi 1977)
articulation	artikulation	codsiin codsameynta	studenter
vibration	vibration	kadh-kadhle	(Xaashi 1998)
phonation	fonation	codsiin	(Raabbi 1977)

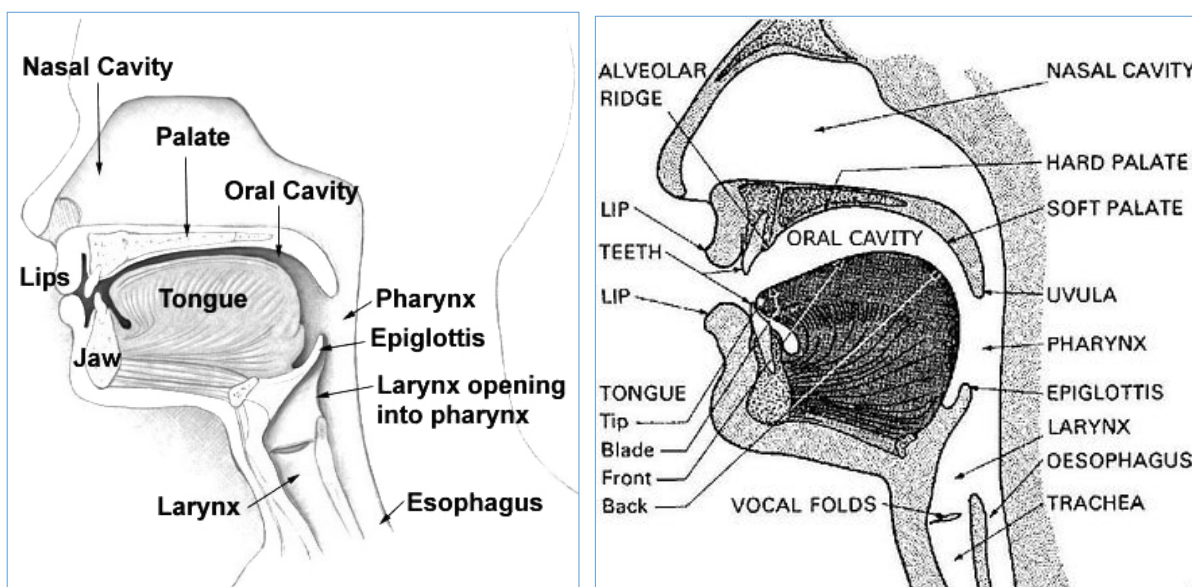
sound	ljud	dhawaaq/cod	(Shire 1976; Guddiga 1973; Mansuur iyo Puglielli 1999)
sound	ljud	dhawaaq/cod	(Shire 1976; Guddiga 1973; Mansuur iyo Puglielli 1999)
oral sound	orala ljud	af ka bixid	(Raabbi 1977)
oral sound	orala ljud	cod-afeed	
nasal sound	nasal ljud	sankabaxo/ san ka bixi	(Raabbi 1977)
		cod ka baxa sankaa, san-ka-baxe	
nasal sound	nasalt ljud	cod-saneed cod-sanqadeed qunna	Morgan

1.1 Speech organs

Speech organs – Talapparaten / talorganen

Xubnaha hadalka (suggestion), xubnaha jidhka ee hadalka (Raabbi 1977), cududaha higaada (Xaashi 1998), xubnaha dhawaaqa (suggestion)

De organ eller delar av kroppen som man använder för att producera tal: de nedre och övre luftvägarna, dvs. lungor, luftstrupe, struphuvud, stämband, svalg, munhåla, tunga, läppar och näshåla.

Källa: Wikimedia

Mouth – Mun

Afka (Bayooloji 2, 1977)

Oral cavity – Munhåla

Moqorka afka (Raabbi 1977; Bayooloji 2, 1977), daloolka afka (Bayooloji 2, 1977), goobta afka (Xaashi 1998)

Moqorka/duleelka afka, *munhåla*, oral cavity: Waa duleel u dhexeeya bushumaha iyo dalqada halkaasoo codku lagu qaabeeyo.

Nasal cavity – Näshåla

Moqorka sanku (Raabbi 1977; Bayooloji 2, 1977; Bayooloji 3, 1978), daloolka sanku (Bayooloji 2, 1977), jidka sanku (sanqada) (Xaashi 1998)

Moqorka sanko, nāshāla, nasal cavity: Waa duleel u dhexeeya moqorka afka iyo sanko qeybtiisa sare, waxaana u dhexeey derbi kala saara.

Jaw – Käke

Daanka (Raabbi 1977; Bayooloji 2, 1977)

Lower jaw – Underkäke

Daanka hoose (Raabbi 1977; Bayooloji 2, 1977; Bayooloji 3, 1978)

Upper jaw – Överkäke

Daanka sare (Bayooloji 2, 1977)

Lips – Läppar – Latin: labium, pl. labia

Dibnaha (Bayooloji 3, 1978), debnaha (Raabbi 1977), dabnaha (Bayooloji 2, 1977), bishimo (Xaashi 1998)

Lower lip – Underläpp – dibinta hoose, debinta hoose (Raabbi 1977)

Upper lip – Överläpp – dibinta sare, debinta sare (Raabbi 1977)

Teeth – Tänder

Ilkaha (Raabbi 1977; Bayooloji 2, 1977; Bayooloji 3, 1978)

Upper teeth – Övertänder

Ilkaha sare (Raabbi 1977)

Lower teeth – Undertänder

Ilkaha hoose (

Alveolar ridge – Tandvall, Latin: alveoli, adj. alveolar

Cirridka sare (Raabbi 1977), dhamxanagga (Xaashi 1998)

Palate – Gom

Dhanxanagga (Raabbi 1977; Bayooloji 3, 1978), **Dhanxalagga** (Bayooloji 2, 1977), dalqe (Xaashi 1998)

Hard palate – Hårda gommen – Latin: palatum, adj. palatal

Dhanxanagga adag (Raabbi 1977; Bayooloji 3, 1978), **Dhanxalagga adag** (Bayooloji 2, 1977), dalqaha adag (Xaashi 1998)

Soft palate – Mjuka gommen / gomseglet – Latin: velum, adj. velar

Dhanxanagga jilicsan (Raabbi 1977; Bayooloji 3, 1978), **Dhanxalagga jilicsan** (Bayooloji 2, 1977), dalqaha jilicsan (Xaashi 1998)

Uvula – Gomspene – Latin: uvula, adj. uvular

Hilib-dalqaha (Raabbi 1977; Bayooloji 2, 1977; Bayooloji 3, 1978)

Tongue – Tunga – Latin: lingua, adj. lingual

Carrabka (Raabbi 1977; Bayooloji 2, 1977; Bayooloji 3, 1978; Xaashi 1998)

Tip of the tongue – Tungspets – Latin: apex, adj. apical

Caaradda carabka (Raabbi 1977; Xaashi 1998)

Tungans främre del – Latin: corona, adj. coronal

Tungblad – Latin: lamina, adj. laminal

Tungrygg – Latin: dorsum, adj. dorsal

Carrabka dushiisa (Bayooloji 3, 1978)

Tungrot – Latin: radix, adj. radical

Throat – Strupe, hals

Dhuunta (Raabbi 1977; Bayooloji 3, 1978), cunaha (Bayooloji 2, 1977), qoorta (Bayooloji 2, 1977)

Pharynx – Svalg – Latin: pharynx, adj. pharyngal

Dalqada (Bayooloji 2, 1977; Bayooloji 3, 1978), dhuunta/cunaha (Raabbi 1977)

Epiglottis – Struplock – Latin: epiglottis, adj. epiglottal

Larynx – Struphuvud – Latin:

Qulaanqulshaha (Bayooloji 3, 1978), Halcunka (Xaashi 1998)

Stämband (stämläppar) – Latin: plica vocalis

Xarkaha dhawaaqa (Bayooloji 3, 1978), Seedaha qalaanqushaha codka (Raabbi 1977), qalaanqusha (Raabbi 1977), dhummaha laxenka (Xaashi 1998)

xargaha codka (seedaha qalaanqusha), stämband, vocal cords: Waa muruqa ku yaala halcunka oo codka sameeya.

Röstspringa – Latin: **glottis** (eller **rima glottidis**), adj. **glottal**

Trachea – **Luftstrupe** – Latin:

Hunguriga cad (Bayooloji 3, 1978), hunguri-cadka (Bayooloji 2, 1977), dhumaha xawlmaridyaha (Xaashi 1998)

Lungs – **Lungor**

Sambabbada (Raabbi 1977; Bayooloji 3, 1978; Xaashi 1998)

1.2 Sounds

Sounds – ljud

Codadka (Bayooloji 2, 1977)

Oral sounds – Orala ljud

produceras genom bara att låta luftströmmen passera genom munnen, inte genom näsan.

qawleed ???

Nasal sounds – Nasala ljud

produceras genom att låta luftströmmen passera, helt eller delvis, genom näsan.

sankabaxe, *nasala*, nasal: Codka sameysma marka qulqulka hawadu marayo moqorka sanku.

Stämbandston

Det ljud som uppstår när stämbanden i struphuvudet vibrerar och producerar en ton. Se t.ex.

Studentlitteraturs video: <https://youtu.be/283XDtRRWx8>

Dr. Dan's video: <https://youtu.be/ZLgAQTMgZ6g>

dhawaqa *xargaha codka*, *stämbandston*: waa codka sameysma marka xargaha codka ee halcunka ku yaal ay gariiraan oo ay soo saaraan cod.

Voiced sounds – Tonande ljud

Språkljud som uttalas med stämbandston, dvs. genom att stämbanden i struphuvudet sätts i vibration och bildar en ton, t.ex. alla vokaler samt konsoanter som [m, n, l, r, b, d, g].

codle *tonande ljud* voiced sound: waa cod marka lagu dhawaqaayo *xargaha codku* ay gariiraan.

Voiceless / Unvoiced sounds – Tonlösa ljud

Språkljud som uttalas utan stämbandston, dvs. genom att stämbanden i struphuvudet befinner sig i vila, t.ex. konsonanter som [f, s, t, k].

Eng. **voiceless / unvoiced**

codlaawe *tonlös ljud* voiceless sound: waa cod marka lagu dhawaqaayo *xargaha codku* aysan gariirayn.

Resonans

Förstärkning av ljud.

1.2.1 Vowels

Vowels – Vokaler (äldre term: **själv ljud**)

Ljud som uttalas med fri passage för luften genom hela talapparaten ovanför röstspringan (glottis). Vokaler är vidare ljud som på egen hand kan bilda en stavelse. En ensam vokal kan ofta utgöra ett ord, t.ex. somaliskans *i, ii, ee, oo, u, uu*. Tillsammans med en eller flera konsonanter utgör vokalen stavelsen kärna.

Vokalfyrsiding

En geometrisk figur för att beskriva vokaler i dimensioner, främre-bakre och öppensluten. Den kan tänkas representera tungans position när ljudet produceras, men det är inte alltid så för alla språk.

På dessa båda sidor finns en fullständig vokalfyrsiding där man kan lyssna på alla ljud genom att klicka på de olika sonetiska symbolerna:

https://www.internationalphoneticassociation.org/IPAcharts/inter_chart_2018/IPA_2018.html

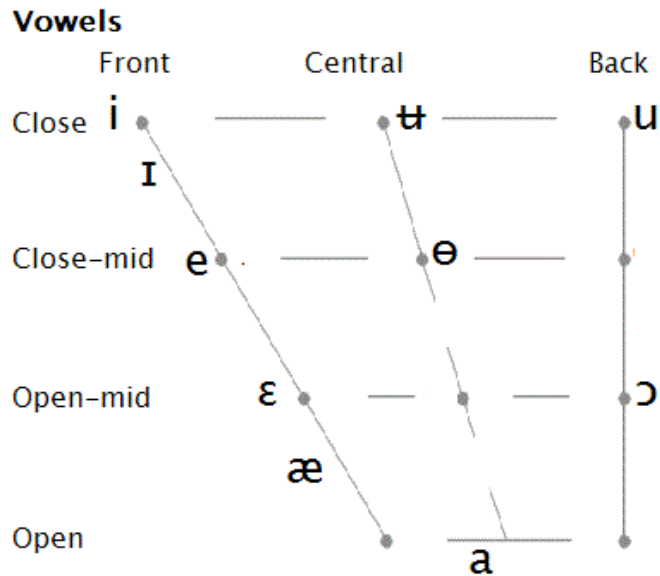
<https://www.ipachart.com/>

Andra intressanta sidor:

<https://www.uvic.ca/humanities/linguistics/resources/software/ipaphonetics/index.php>

<https://enunciate.arts.ubc.ca/linguistics/world-sounds/>

Somalisk vokalfyrsiding

Sluten vokal = Hög vokal

Tungans position är hög. Käken och (passagen genom) munnen är relativt sluten.

Shaqal sare, Sluten vokal, hög vokal closed vowel, high vowel: Rugta carrabka way sarreysaa. Daamanka iyo afka way xiranyihiin.

Öppen vokal = Låg vokal

Tungans position är låg. Käken och (passagen genom) munnen är öppen.

Shaqal hoose *öppen vokal, låg vokal* open vowel, lowel vowel Rugta carrabka way hooseysaa. Daamanka iyo afkuna way furanyihiin.

Bakre vokal

Tungans högsta punkt är baktill i munnen.

Shaqal dambe (dambeed), bakre vokal: carrabka meeshiisa ugu sarreysa waxay taallaa gadaalka dambe afka.

Främre vokal

Tungans högsta punkt är framtill i munnen.

shaqal hore (horaad), främre vokal: carrabka meeshiisa ugu sarreysa waxay taallaa bilowga hore afka.

Orundade vokaler

Läpparna är orundade eller spridda (som i ett lätt leende) när vokalen produceras.

Shaqal aan urursanayn/aan goobaabnayn *orundade vokaler* unround vowels: Debnuhu ma urursana marka shaqalka lagu dhawaaqayo.

Rundade vokaler

Läpparna är rundade när vokalen produceras.

shaqal urursan/gooban *rundade vokaler*, round vowels: Debnuhu way urusanyihiin marka shaqalka lagu dhawaaqayo. **??? luucuman, hunbulan**

Halvvokaler

Ljud med relativt fri passage i munhålan, men de kan inte själva utgöra en stavelse eller vara kärnan i en stavelse, framför ally [j, w]
[haafshaqal, shaqal badhle]

Diftong

En kombination av två vokalljud som tillsammans utgör kärnan i en stavelse. Övergången från det ena till det andra ljudet sker på ett glidande, gradvis sätt och det går inte att dra någon gräns mellan de två ljuden.
[dhafane]

lamaan/dhafan *diftong*, diphthong: Waa iskudhafanka labo shaqal oo wadajir u sameeya unugga allanka. Marka shaqal looga gudbayo shaqal kale si tartiib ah ayay u dhacaysaa, labada codna lama kala xadayn karo.

English	Svenska	Af Soomaali	Källa
vowel	vokal	shaqal	(Raabbi 1977, 1995; Guddiga 1973; Mansuur iyo Puglielli 1999)

tongue position	tungposition	rugta carrabka	(Raabbi 1977)
high	hög	sare	(Raabbi 1977)
vowel, high	vokal, hög	shaqal sare	Morgan ???
low vowel	vokal, låg	shaqal hoose	(Raabbi 1977)
vowel, closed	vokal, sluten	shaqal xiran	Morgan ???
vowel, mid	vokal, halvsluten	shaqal dhexe	(Raabbi 1977)
vowel, open	vokal, öppen	shaqal furan	Morgan ???
vowel, front	vokal, främre	shaqal hore	(Raabbi 1977)
central	central	badhtame	(Raabbi 1977)
vowel, back	vokal, bakre	shaqal dambe	(Raabbi 1977)
vowel, unround	vokal, orundade	ma urursana/ma goobna	(Raabbi 1977)
vowel, round	vokal, rundad	shaqal urursan	(Raabbi 1977)
vowel, round	vokal, rundad	shaqal gooban	(Raabbi 1977)
vowel, simple	lätt vokal	shaqal fudud	(Keenadiid 1976; Mansuur iyo Puglielli 1999)
heavy vowel	tung vokal	shaqal culus	(Xamse 2015)
vowel, heavy	vokal, tung	shaqal culus	(Keenadiid 1976; Mansuur iyo Puglielli 1999)
vowel, ordinary	vokal, vanlig	shaqal caadi ah	(Xaashi 1998)
vowel, inordinary	vokal, ovanlig	shaqal qayra caadi ah	(Xaashi 1998)
vowels, inordinary	vokal, ovanlig	shaqal aan ahayn caadi	(Xaashi 1998)
vokal, mjuk feminin horisontella	vowel, simple feminine horizontal	Shaqal fudud dheddig/ jiifa	(Xamse 2015)
vokal, mjuk maskulina vertikala	vowel simple masculine vertical	Shaqal fudud lab/jooga	(Xamse 2015)
hårda feminin horisontella vokaler	horizontal feminine bold vowel)	Shaqal culus ee dheddig/ jiifa	(Xamse 2015)
vokal, hårda maskulina vertikala	vowel, vertical masculine bold	Shaqal culus ee lab/jooga	(Xamse 2015)
semivowel	halvvokaler	doorsoomayaasha	(Raabbi 1977)
semivowel	halvvokaler	doorsoomayaasha	(Raabbi 1977)
diphthong	diftong	lammaan/dhafan	(Raabbi 1977, 1995)

1.2.3 Konsonanter

Konsonanter (äldre term: **medljud**) – är ljud som inte ensamma kan utgöra en stavelse. De produceras genom att luftströmmen passerar ett hinder någonstans i talapparaten.

1.2.3.1 Place of articulation

Place of articulation – Artikulationsställe

Meesha uu codku ka soo baxo (Raabbi 1977)

Den plats i talapparaten där luftströmmen hindras när ett konsonantljud produceras.

meelaha uu codka ka samaysmo, meesha codka lagu sameeyo, meesha sameynta codka, meesha codeynta *artikulationsställe*, place of articulation: Waa meelaha xubnaha codadka ee ay qulqulka hawadu ku xanibanto marka codka shibbanaha uu samaysmayo.

Labiala konsonanter – Ljudbildande och anatomiska företeelser som har med läpparna att göra. Ljud som bildas med läpparna.

Shibbanayaasha debnaha, *labiala konsonanter*, labial consonants: Codadka ku samaysma debnaha.

Dentala konsonanter – En dental fon uttalas genom att tungan trycks mot överkäkens framtänder. Ljud som bildas med tänderna.

Shibbanayaasha ilkaha dentala konsonanter, dental consonants: Codadka ku samaysma ilkaha.

Alveolara konsonanter – Ljud som bildas vid tandvallen.

Palatala konsonanter –

Shibbanayaasha dhanxanagga, palatala konsonanter, palatala consonants: codadka ku samaysma dhanxanagga.

Velara konsonanter – Ljud som bildas vid mjuka gommen.

1.2.3.2 Manner of articulation

Manner of articulation – Artikulationssätt

Habka codsiinta / codeynta (suggestion) sida uu codku u soo baxo (Raabbi 1977, 1995)

De olika sätt som luftströmmen passerar hindret i talapparaten på.

habka uu codka u sameysmo, habka codka loo sameeyo, habka sameynta codka, habka codeynta *Artikulationssätt*, manner of articulation: Waa hababka kala duwan ee qulqulka hawadu uga gudbayso caqabadaha xubnaha hadalka.

Fricatives or fricative sounds – Frikativor eller frikativa ljud

Luftströmmen släpps genom en trång öppning.

De somaliska frikativorna är <s sh f kh h c x>, dvs. [s ʃ f χ h ʕ ħ].

islisayaasha/sabbeeyayaal, frikativor, fricative: Qulqulka hawadu waxay martaa dalool ciriiri ah. *Islisayaasha* är vårt förslag inspirerade från *islis* 'friktion' i fysiken. **!bra!**

Stops or plosives – Klusiler eller explosivor

Klusiler bildas när luftströmmen stoppas helt. När sedan luftströmmen släpps fram igen uppstår ett explosionsliknande ljud.

De somaliska klusilerna är <b, d, dh, g, k, t, q, ' >, dvs. [b d ɗ g k t q ʔ].

hakadayaasha/bafleeyayaasha, klusiler, stops/plosives: Hakadayaashu waxay samaysmaan marka qulqulka hawada la joojiyo. Marka qulqulka hawada la sii daayo waxaa dhaca cod sida qaraxa.

Affricates – Affrikator

Ljud som börjar som en klusil för att sluta som en frikativa.

I somaliskan finns bara <j >, dvs. ljuden [tʃ] och [dʒ].

Nasals – Nasaler

< m, n >

Laterals – Lateraler

ljud som bildas genom att luften släpps ut vid sidan av tungan, framför allt [l].

Tremulanter = Vibranter

[r]

Liquids – Likvidor

Ett samlingsbegrepp för lateraler och tremulanter/vibranter, dvs. [l r].

Approximants – Approximanter

somaliskans <w y>, dvs. [w j]

Klickljud

Ejective consonants – Ejektiva konsonanter

Implosive consonants – Implosiva konsonanter

Aspiration – Aspiration

Aspirated consonants – Aspirerade konsonanter

Aspiration är ett lätt blåsljud som uppstår när luft strömmar genom glottis och ett öppet ansatsrör före eller efter ett konsonantljud

Unaspirated consonants – Oaspirerade konsonanter

Frånvaro av detta lätta blåsljud i anslutning till en konsonant.

English	Svenska	Af Soomaali	Källa
consonant	konsonant	shibbane	(Raabbi 1977; Guddiga 1973; Mansuur iyo Puglielli 1999; Xaashi 1998)
plosive/stop sounds	klusila ljud	codadka bafleeya/qarxayaasha	(Raabbi 1977)
glottal sound	glottal	Bilawga dhuunta	(Raabbi 1977)
labio-dental sound	labio-dental	bishim-ilko	(Xaashi 1998)
labio-dental	labio-dental	Debnayn ilko	(Raabbi 1977)

labio-dental sound	labio-dentalt ljud	cod debin-ilkeed	Morgan
gutturals	gutturala	dhunta hoose	(Xaashi 1998)
labio-dental	labio-dental	Debnayn ilko	(Raabbi 1977)
gutturals	gutturala	dhunta hoose	(Xaashi 1998)
pharyngeal consonants	faryngala konsonant	xuruufta dalqada/dhuunta	(Keenadiid 1976)
fricative sound	frikativ	sabeeyayaasha	(Raabbi 1977)
bilabial sound	bilabialt ljud	labadebnood	(Raabbi 1977)
bilabial sound	bilabialt ljud	cod labadibneed labadibnaale	
voiceless	tonlösa	kuwa aan codeyn	(Xaashi 1998)
voiced	tonande	kuwa codeyn	(Xaashi 1998)
affricate	affrikata	Jacle/Jaclayaasha	(Raabbi 1977)
voiceless sound	tonlöst ljud	codlaawe	(Raabbi 1977)
voiced sound	tonande ljud	codle	(Raabbi 1977, 1995)
pharyngeal sounds	svalg ljud	codadka cunaha/dhuunta	(Raabbi 1977)

Pulmonic consonants

Where symbols appear in pairs, the one to the right represents a voiced consonant.
Areas shaded grey indicate articulations judged impossible.

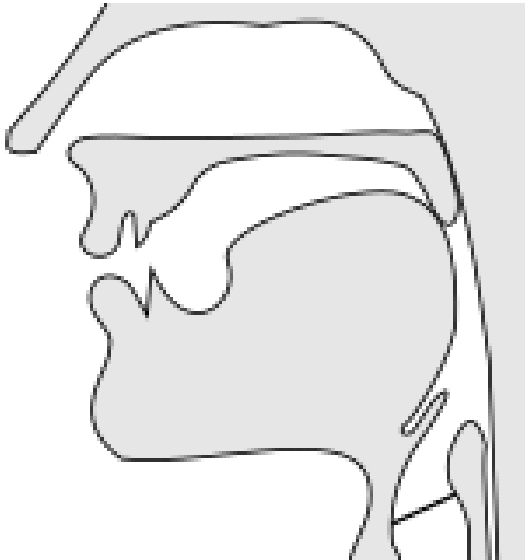
	Bi-labial	Labio-dental	Dental	Alveolar	Post alveolar	Retroflex	Palatal	Velar	Uvular	Pharyngeal	Glottal
Plosive	p b			t d		ʈ ɖ	c ɟ	k g	q ɢ		ʔ
Nasal		m ɱ		n		ɳ	ɲ	ŋ	ɴ		
Trill				r					ʀ		
Tap or Flap				ɾ		ɽ					
Fricative	ɸ β	f v	θ ð	s z	ʃ ʒ	ʂ ʐ	ç ʝ	x ɣ	χ ʁ	ħ ʕ	h ɦ
Lateral Fricative				ɬ ɮ							
Approximant				ɹ		ɻ	j	ɰ			
Lateral Approximant				l		ɭ	ʎ	ʟ			

Videos at GlossikaPhonetics on YouTube

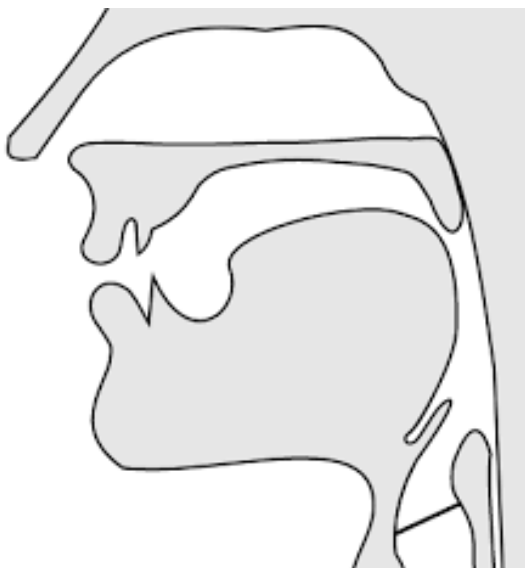
<https://www.youtube.com/@GlossikaPhonics/>

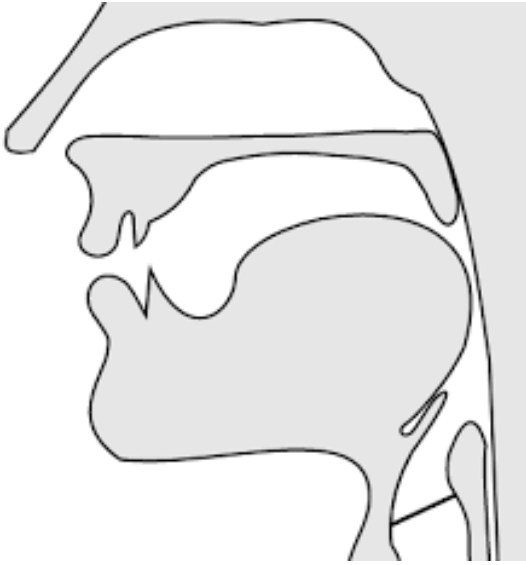
[d̪], So. < dh >

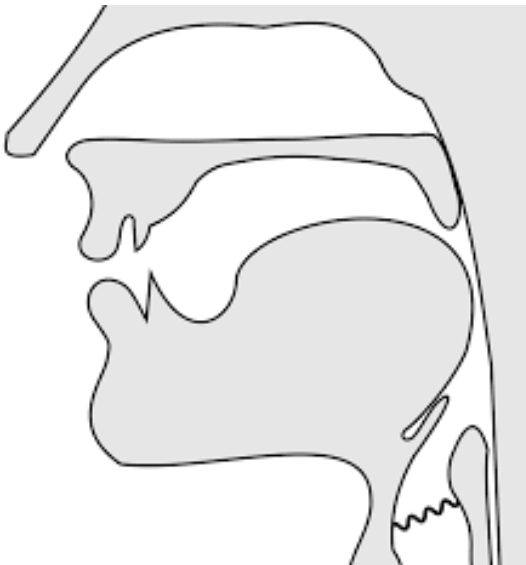
[χ], So < q >

[χ], So. < kh >

[ħ], So. < x >

[ʕ], So. < c >

1.3 Prosody

Prosody – Prosodi

En sammanfattande beteckning för olika typer av variation av talet med hjälp av rytm, styrka, tonhöjd och melodi, alltså sådant som inte direkt påverkar de enskilda ljudens kvalitet.

[luuq/sood]

Ordprosodi

Rytm (längder), betoning och melodi på ordnivå.

Korta vokaler / konsonanter

Uttal av ljud under ett kort tidsintervall.

Långa vokaler / konsonanter

Uttal av ljud under ett längre tidsintervall.

Betoning, accent eller accentuering

innebär att man framhäver någon en del av ett ord, en fras eller ett yttrande genom tonhöjd, längd eller ljudstyrka (intensitet). Detta kan innebära olika saker i olika språk: att man uttalar ljuden starkare (med mera energi), längre (under längre tid) eller med en högre ton (tonhöjd).

Akut accent (term inom grafemiken, dvs. läran om skrift) – en liten streckmarkering som används som tecken i text för att ge anvisningar om hur ett ord uttalas, t.ex. sv. *café*, so. *inán*.

Ton

ett ljud som skapas när luften vibrerar och skapar en ljudvåg som uppfattas av örat. Tonen produceras av stämbanden.

Tonhöjd

Ett fysikaliskt mått. Man mäter toners höjd i hertz (Hz) vilket avset svängningar per sekund. I somaliskan brukar tonhöjden ofta ligga omkring 100 Hz för män och 200 Hz för kvinnor.

High tone – Hög ton –

[codkac]

Low tone – Låg ton –

[coddhac]

Skillnaden mellan låg ton och hög ton i ett ord kan till exempel vara 170 respektive 230 Hz hos en kvinna och 90 respektive 160 Hz hos en man.

Tonaccent

Ett sätt att fonetiskt framhäva en stavelse eller vokal med hjälp av förändringar av tonhöjden. I ordet *ínan* 'pojke' finns den högsta tonen på den näst sista vokalpositionen, och i ordet *ínán* 'flicka' finns den högsta tonen på den sista vokalpositionen.

Mora

En traditionell term inom fonetik/fonologi för vokalposition. Korta vokaler utgör en mora eller vokalposition, medan långa vokaler utgör två vokalpositioner eller moror.

Satsprosodi, meningsprosodi eller yttrandeprosodi

Prosodi som relaterar till mer än bara ett ord

Intonation – Intonation / satsmelodi

Stress – Betoning

Pausering –

English	Svenska	Af Soomaali	Källa
suprasegmental sounds	suprasegmentala ljud	codadka sare	(Raabbi 1977)
suprasegmental sounds	suprasegmentella ljud	Codadka sare	(Raabbi 1977)
segmental sounds	segmentala ljud	Codadka taxan	(Raabbi 1977)
vowel, short	vowel, kort	shaqal gaaban	(Raabbi 1977; Xaashi 1998)
vowel, long	vokal, lång	shaqal dheer/shaqal medd	(Raabbi 1977; Xaashi 1998)
geminate	dubbeltecknad geminerad, lång	shed	(Xaashi 1998; Keenadiid 1976)
tone	betoning	codkac	(Mansuur iyo Puglielli 1999)
tone	betoning	kicinka codka	(Keenadiid 1976)
pitch	tonläge/tonhöjd	kicinta	(Raabbi 1977)
tune	ton	laxin	(Xaashi 1998)

tone	ton	ton	(Raabbi 1977)
tone	ton	toon	(Mansuur iyo Puglielli 1999)
stress	stress betoning	xoojinta	(Raabbi 1977)

2 Fonologi

Phonology – Fonologi

Fonoloji -ga (suggestion), fonooloojiya -da (Shire 1976)

Läran om hur språkljuden fungerar som ett språkligt system i ett specifikt språk.

Phoneme – Fonem

De ljud som utgör ett visst språks ljudsystem, dvs. de ljud som har förmågan att skapa skillnader mellan olika ord i ett specifikt språk.

Fonematisk skillnad mellan ljud

en tillräckligt stor skillnad mellan två ljud i ett specifikt språk för att olika ord ska uppstå mellan ord som bara skiljer sig åt med avseende på de aktuella ljuden.

Minimal pair – Minimalt par

Två ord som bara skiljer sig åt genom ett enda ljud eller en prosodisk egenskap.

dul [dul] – *dul* [dʊl] (vokalerna låter olika: /u/ fudud, /ʊ/ culus)

Olika uttal motsvaras också av olika betydelser.

Alltså finns här en fonematisk skillnad mellan vokalerna.

Vi har därmed visat att /u/ och /ʊ/ är två olika fonem i somaliskan.

Allophones – Allofoner

Olika ljud som inte medför till någon skillnad i betydelse. Båda ljuden är uttalsvarianter (dvs. allofoner) av samma fonem.

<adhi> [aɖi] = <ari> [ari] – I det här exemplet är <dh> och <r> allofoner, eftersom det här inte är något minimalt par!

grafem: <dh>, fonem: /d/, allofoner: [d] och [r]

grafem: <j>, fonem: /ǰ/, allofoner: [tʃ] och [dʒ], i t.ex. <Jubba, Jaamac>

Symbolen /ǧ/ för det här somaliska fonemet kan motiveras historiskt genom att somaliskans <j> har uppstått genom en uttalsförändring av ett tidigare kusjitiskt /g/-ljud.

grafem: <d>, fonem: /d/, allofoner: [d], [ð] och [t].

initialt: dab [dap]

medialt: badar [baðar], mindida [mindiða]

finalt: bad [bat], buskud [t]

grafem , fonem /b/, allofoner [b], [β] och [p],

initialt: bas [bas],

medialt: qabo [qaβo]

finalt: kab [k^hap]

English	Svenska	Af Soomaali	Källa
Phonological change	fonologiskförändring	Doorsoonka codbeddelineed	(Raabbi 1995)
sound change	ljudförändring	Is beddelka codeed	(Raabbi 1977)
assimilation	assimilation	iskudheehmid	(Raabbi 1977)
character, grapheme	tecken, grafem	summado	(Shire 1976)
phonem	fonem	unugyada codka	(Xaashi 1998)
elision	utstötning bortfall	xadaf	(Keenadiid 1976)

Phonotaxis – Fonotax

Studiet av vilka ljudkombinationer som är möjliga i ett visst språk.

Syllable – Stavelse

alan (M&P 1999), dhawaaq (Af Soomaali 5, 2010:40)

En enhet i talets struktur som bidrar till en rytmisk växling mellan vokalljud och konsonantljud. Stavelsen innehåller en vokal som stavelsens kärna. Före och efter vokalen kan det finnas en eller flera konsonanter.

English	Svenska	Af Soomaali	Källa
---------	---------	-------------	-------

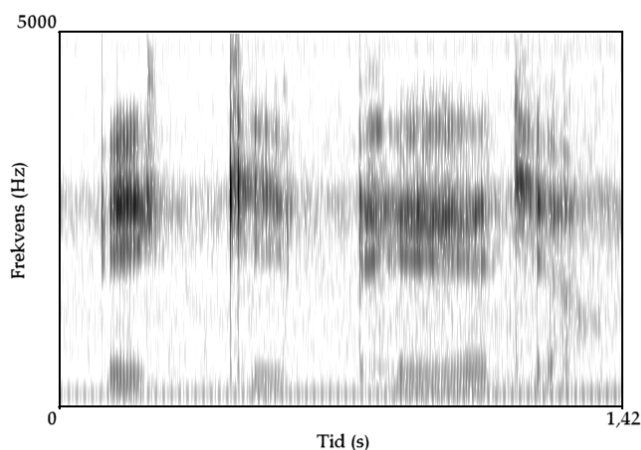
final position (in word)	slutställning (i ett ord)	danbayn	(Raabbi 1977)
tetrasyllabic	fyrstavig	afar xubnood	(Keenadiid 1976)
tetrasyllabic word	fyrstavigt ord	eray afar alan leh (afaralanle)	Morgan
syllabification (syllable)	stavelseindelning	allanaynta	(Raabbi 1977)
syllable	stavelse	allanle	(Raabbi 1977, 1995; Mansuur iyo Puglielli 1999)
syllable	stavelse	alan	M&P
disyllable	tvåstavig	laba xubnood	(Shire 1976)
trisyllable	trestavigt	saddex xubnood	(Shire 1976)
	trestavigt ord	eray saddex alan leh	Morgan
beginning	början	horrayn	(Raabbi 1977)
end	slut	dambayn	(Raabbi 1977)
middle	mitten	dhexayn	(Raabbi 1977)
syllable	stavelse	xibin	(Shire 1976)

3 Ljudanalys

Vågdiagram – ett akustiskt diagram som bara visar ljudvågor.

BILD

Spektrogram – ett akustiska diagram för tal- och ljudanalys. Det visar tre egenskaper hos talet i olika dimensioner: vertikalt visas ljudens FREKVENNS, horisontellt visas TIDEN och genom svärta visas ljudens INTENSITET.

uttalet av: Wikipedia

Grundton: Ljudet grundfrekvens. Ofta används förkortningen F0.

Grundtonskurva: En kurva som användes för att studera talets melodi. Den visar hur röstens tonhöjd förändras över tid.

BILD

Övertoner: De frekvenser hos ljudet som är högre än grundtonen. Ofta används förkortningarna F1, F2, F3, F4 för de fyra första och viktigaste övertonerna.

BILD

4 Morfonologi

Ljudväxlingar – utbyten av ljud mellan olika former, både vid böjning i grammatiska former och vid ordbildning.

/k/ → /g/ sist i stavelser och ord

ilko stam: ilk- sing. ilig

/m/ → /n/ sist i stavelser och ord

timo stam: tim- sing. tin

5 Språkförändringar & Språkhistoria

Ljudförändringar – historiska förändringar av ljuden i ett språk.

/k/ → /ʃ/ <sh>

Old Cushitic:

Afar: *konoyu* 'five'

Somali: *shan* 'five' *konton* 'fifty'

Old Cushitic:

Somali: *shimbir*

/g/ → /dʒ/ <j>

Old Cushitic

Sidamo: *gulubba*

Bayso: *gilib*

Somaliska: *jilib*

/n/ → /l/

/m/ → /n/ → /ŋ/ <ng>

Old Cushitic:

Oromo: *nama*

Maay: *lang*

Somali: *nin, la*

Readings

Selected chapters from:

Selected Articles.

Contents

Readings	25
Contents.....	26
Unit 1 –.....	1
1. Key concepts	Error! Bookmark not defined.
1. Questions, Exercises & Assignments	Error! Bookmark not defined.